

panorama

inforegio

Dyrekcja Generalna ds. Polityki Regionalnej

**WYDANIE
SPECJALNE**

Unijna Strategia dla regionu Morza Bałtyckiego

UNIJNA STRATEGIA DLA REGIONU MORZA BAŁTYCKIEGO: OD SŁÓW DO CZYNÓW

Unijna Strategia dla regionu Morza Bałtyckiego proponuje nowy sposób współpracy w UE. Regiony w ośmiu państwach członkowskich, zamieszkałe przez blisko 100 milionów ludzi, będą mogły planować, ustalać priorytety i wdrażać działania, mając przy tym pewność, że współpracownicy i sąsiedzi działają zgodnie z tą samą metodologią służącą realizacji tych samych celów. Dzięki takiemu podejściu w regionie Morza Bałtyckiego możliwe będzie zagwarantowanie właściwie chronionego środowiska oraz optymalnego rozwoju gospodarczego i społecznego.

Zaangażowanie wszystkich partnerów

O stworzenie strategii zwróciła się Rada Europejska. Prośba ta została wystosowana w wyniku prac Parlamentu Europejskiego. W niniejszym wydaniu Panoramy przeczytają Państwo, że opracowaniu strategii towarzyszyło bezprecedensowe zaangażowanie partnerów i interesariuszy ze wszystkich szczebli. Dzięki współpracy możemy lepiej wykorzystać środki i inne zasoby służące lepszej przyszłości regionu. Możliwe jest także bardziej wydajne spożytkowanie wiedzy eksperckiej i energii, a korzyści płynące z przepisów UE obejmują jednocześnie wszystkich mieszkańców regionu.

Pierwsze kroki

Plan działania, przygotowany przez Komisję, obejmuje 80 projektów służących realizacji 15 powiązanych ze sobą priorytetów. Projekty zakładają lepszą ochronę środowiska (np. zmniejszenie stężenia azotanów i fosforanów w Morzu Bałtyckim), wysiłki na rzecz poprawy dobrobytu (np. promowanie przedsiębiorczości), lepszą dostępność (np. poprawę połączeń transportowych) oraz promowanie bezpieczeństwa (np. poprzez lepszą reaktywność w razie wypadków). Rzeczywiste usprawnienia są obecnie wdrażane. Ich sukces – jak również sukces całej strategii – zależy od pracy licznych partnerów w regionie oraz od wsparcia na najwyższym szczeblu politycznym we wszystkich krajach. Strategia tworzy pewne ramy, które gwarantują ludziom, że działają oni na rzecz poprawy sytuacji w regionie Morza Bałtyckiego. W niniejszym wydaniu Panoramy opisano, w jaki sposób strategia zamierza uwolnić potencjał regionu.

Komisja, Parlament Europejski, państwa członkowskie oraz wszyscy interesariusze w regionie zastanawiają się nad nowymi metodami współpracy. Metodami opierającymi się nie na środkach finansowych, specjalnych przepisach czy nowych instytucjach, lecz na woli ludzi do wspólnego rozwiązywania problemów regionu. Ta tzw. strategia makroregionu nie jest ograniczona granicami krajowymi lub regionalnymi czy też obszarami polityki. Istnieje potrzeba pozytywnych zmian, których zakres zależy wyłącznie od chęci partnerów do działania.

UNIJNA STRATEGIA DLA REGIONU MORZA BAŁTYCKIEGO

DZIEWIĘĆ KRAJÓW, JEDEN REGION

Przeważająca część 8000 km wybrzeża bałtyckiego leży w ośmiu państwach członkowskich UE, z których każdemą własne priorytety i potrzeby, uwarunkowania gospodarcze i problemy polityczne. Wokół Bałtyku – autostrady morskiej, będącej zbyt często wysypiskiem odpadów – mieszka niemal sto milionów ludzi.

Lecz pomimo wielu lat współpracy na rzecz poprawy stanu morza, sytuacja nieustannie się pogarsza: dlatego też państwa członkowskie zwróciły się do Komisji o opracowanie odpowiedniej strategii gwarantującej lepszą przyszłość dla regionu.

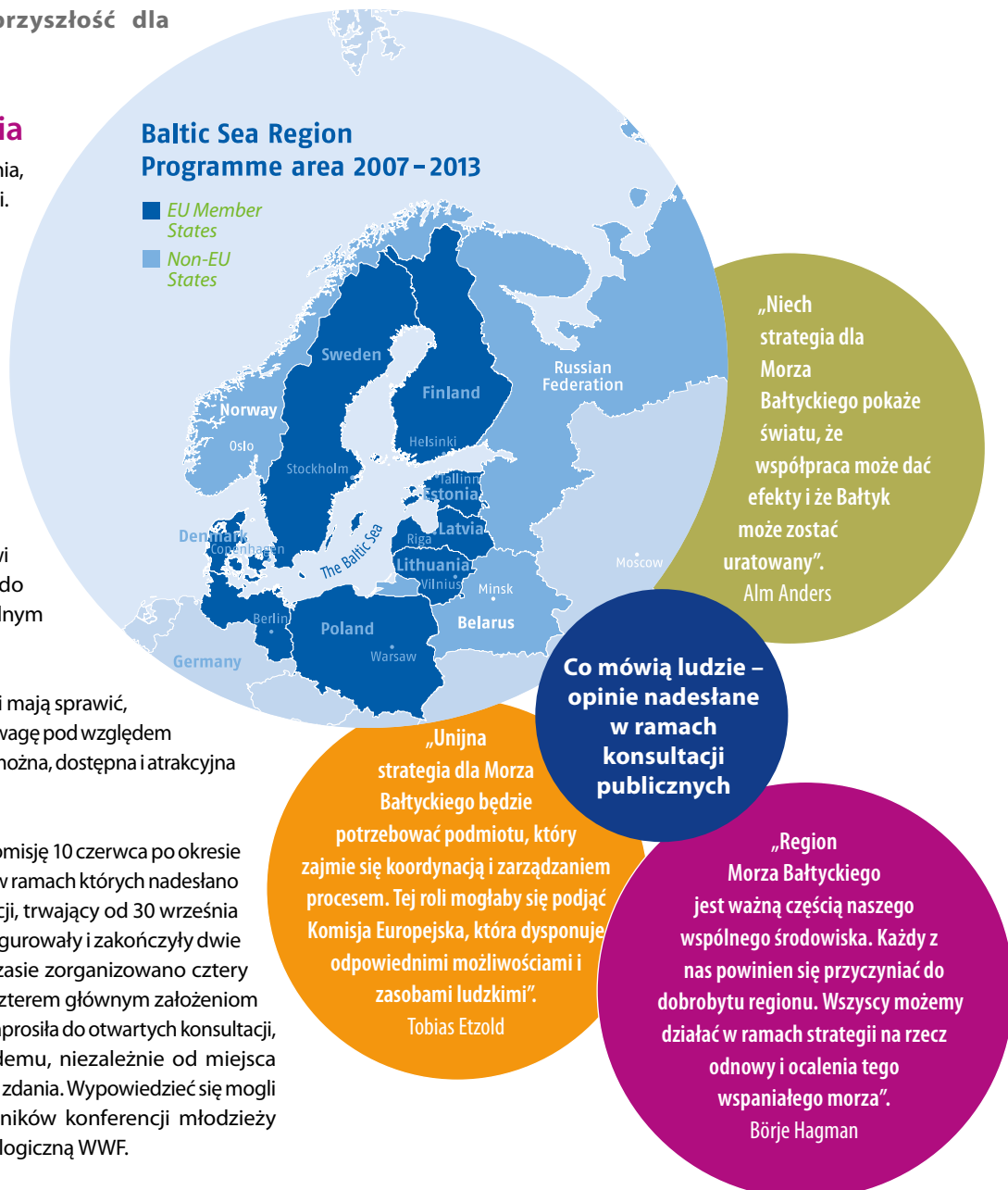
Nowatorska strategia

Pięć lat temu w maju Polska, Estonia, Łotwa i Litwa przystąpiły do Unii. W wyniku rozszerzenia osem z dziewięciu krajów bałtyckich łączy nie tylko wspólne dziedzictwo, lecz także swobodny przepływ towarów i usług oraz unijne przepisy w zakresie jakości wody. Bliskość fizyczna i kulturowa sprawia, że Bałtyk jest idealnym miejscem do wdrożenia nowatorskiej strategii obejmującej cały makroregion. Strategia stanowi także ważny krok na drodze do wdrożenia na szczeblu regionalnym zintegrowanej polityki morskiej.

Cztery główne założenia strategii mają sprawić, że ta część Europy osiągnie równowagę pod względem ochrony środowiska i stanie się zamożna, dostępna i atrakcyjna oraz bezpieczna.

Strategia została przyjęta przez Komisję 10 czerwca po okresie intensywnych debat i konsultacji, w ramach których nadesłano ponad sto opinii. Okres konsultacji, trwający od 30 września 2008 r. do 6 lutego 2009 r., zainaugurowały i zakończyły dwie ważne konferencje. W międzyczasie zorganizowano cztery otwarte warsztaty poświęcone czterem głównym założeniom strategii. Równocześnie Komisja zaprosiła do otwartych konsultacji, umożliwiając tym samym każdemu, niezależnie od miejsca zamieszkania, wyrażenie swojego zdania. Wypowiedzieć się mogli wszyscy – od młodych uczestników konferencji młodzieży w Hamburgu po organizację ekologiczną WWF.

Efekty? Konsultacje jasno pokazały, że interesariusze zauważają pilną potrzebę wdrożenia strategii, ponieważ problemy regionu są zbyt oczywiste, żeby je ignorować. Istniejące inicjatywy i polityki prowadzone w wielu dziedzinach i krajach są dobre, lecz niewystarczająco spójne i skuteczne. Inna często wypowiedziana opinia dotyczyła konieczności praktycznego, a nie tylko teoretycznego wdrożenia strategii – skończył się czas na dyskusje, region Morza Bałtyckiego potrzebuje działań. Wspomniany postulat powtarzał się w kontekście tego, czego interesariusze nie chcieliby widzieć, tj. pustych deklaracji bez jasno określonych działań realizowanych w konkretnych terminach.

Przygotowanie i wdrożenie strategii

W grudniu 2007 roku państwa członkowskie zwróciły się do Komisji oraz do Dyrekcji Generalnej ds. Polityki Regionalnej, zarządzającej całym procesem, o przygotowanie strategii dla regionu Morza Bałtyckiego. Dokument pomógłby między innymi zaradzić pilnym wyzwaniom środowiskowym związanym z Bałtykiem. Strategię wraz z Komunikatem i Planem Działania Komisja przyjęła 10 czerwca. Następnie dokument zostanie przekazany Parlamentowi i Radzie w celu omówienia i zatwierdzenia.

Coś dla wszystkich

Cztery główne założenia strategii zostały opracowane tak, żeby niczego nie wykluczyć. Komisja, która postanowiła przyjąć podejście strukturalne, a nie wybiórcze, stworzyła ramy składające się z: priorytetów, ciągłych działań oraz projektów z jasno określonym terminem realizacji. Dzięki temu powstała solidna metodologia, w ramach której indywidualne cele oraz sposoby ich osiągnięcia będą się zmieniać wraz z ewolucją całego regionu.

To oznacza, że strategia pozwoli opracować strukturalne podejście do problemów regionu na wiele lat oraz umożliwi wszystkim uczestnikom – Szwecji, Finlandii, Estonii, Łotwie, Litwie, Polsce, Niemcom i Danii – ustalić w ramach strategii własne priorytety. Nie wszystkie priorytety są ustalone dla wszystkich partnerów, jednak każdy z partnerów wyznaczył własne cele.

Strategia proponuje, aby działania dotyczące współpracy zewnętrznej oprócz przede wszystkim na inicjatywie Wymiar Północny – wspólnej polityce UE, Rosji, Norwegii i Islandii – z możliwością wykorzystania alternatywnych opcji (np. Rady Państw Morza Bałtyckiego) w uzasadnionych przypadkach. Rosja i inne kraje sąsiadujące pozytywnie postrzegają wysiłki UE w zakresie informowania o działaniach. UE ze swojej strony wyraziła chęć współpracy z tymi partnerami w kwestiach mających znaczenie dla wszystkich.

Strategia nie przewiduje na tym etapie żadnego dodatkowego finansowania, lecz umożliwi koordynację ogromnej rzeszy ludzi i organizacji zaangażowanych w działania w całym regionie oraz pozwala maksymalnie wykorzystać istniejące polityki krajowe i unijne. Dokument ma charakter praktyczny, a nie idealistyczny obejmuje wiele aspektów codziennego życia

w regionie. Na przykład nowe projekty przyczynią się do ograniczenia wysokiego poziomu zanieczyszczeń w morzu, poprawy systemów transportowych i sieci energetycznych oraz wzmocnią ochronę przed katastrofami na morzu i lądzie.

Łatwo powiedzieć, ale od czego zacząć?

Strategia ruszyła pełną parą pod postacią sugestii, które opierają się na już istniejących (choć czasem fragmentarycznych) inicjatywach, w celu stawienia czoła głównym wyzwaniom i wykorzystania głównych możliwości. Oto kilka przykładów:

••• ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ ŚRODOWISKA

Morze Bałtyckie, o średniej głębokości wynoszącej 58 metrów, traci swoją jakość i różnorodność biologiczną z powodu nadmiernego zanieczyszczenia azotanami i fosforanami przez rolnictwo, przemysł i gospodarstwa domowe. Substancje te wpływają do morza, nasilając problem eutrofizacji. Wykwity alg przekształcają szerokie połacie morza w cuchnący, zielony szlam, który pozbawia wodę tlenu i zabija wiele gatunków żyjących w zagrożonych obszarach. Proces pełnej wymiany wody trwa ponad 30 lat, co oznacza, że zanieczyszczenia są szczególnie poważnym problemem.

Niektóre z pomysłów zawartych w strategii zakładają wykorzystanie działań już wcześniej podjętych w regionie, polegających na usunięciu fosforanów z detergentów. Poprzez wyeliminowanie ich ze wszystkich środków czyszczących ilość fosforanów lądujących w Bałtyku mogłaby zostać zmniejszona o jedną czwartą, co przyczyni się do ograniczenia występowania wykwitów alg.

Formalna sieć doradców (specjalistów w dziedzinie ochrony środowiska zajmujących się rolnictwem) z wszystkich krajów położonych nad Morzem Bałtyckim powinna promować dobre praktyki, które minimalizują spływ nawozów przy równoczesnym utrzymaniu lub wręcz poprawie wydajności produkcji.

Pomimo że sama strategia nie dysponuje własnym finansowaniem, w latach 2007–2013 region Bałtyku skorzysta ze środków udostępnionych w ramach polityki regionalnej i innych funduszy UE:

- **Zapewnienie zrównoważonego rozwoju środowiska Bałtyku**
Na ten cel przeznaczono w sumie 9,8 miliarda euro, w tym 3,1 miliarda euro na oczyszczanie ścieków
- **Uczynienie Bałtyku konkurencyjnym**
Na ten cel przeznaczono 6,7 miliarda euro, w tym 2,4 miliarda na innowacje w sektorze MŚP
- **Uczynienie Bałtyku bardziej dostępnym**
Na ten cel przeznaczono 27,1 miliarda euro: Społeczeństwo informacyjne 1,4 miliarda euro; transport 23,1 miliarda euro; energia 2,6 miliarda euro
- **Uczynienie Bałtyku bezpiecznym poprzez zapobieganie ryzyku**
Na ten cel przeznaczono w sumie 697 milionów euro

WIĘKSZY DOBROBYT

Kluczową słabością regionu jest niski poziom wewnętrznej presji konkurencyjnej. Niektóre kraje nie posiadają na tyle dużego rynku, żeby promować potrzebną konkurencję. Jedynym rozwiązaniem jest bliższe zintegrowanie regionu. W 2005 roku oszacowano, że typowa transakcja w ramach handlu międzynarodowego zakładała udział 30 podmiotów, 40 oryginałów dokumentów i 360 kopii.

Dyrektywa usługowa ma na celu utworzenie prawdziwie jednolitego rynku dla usług w ramach UE poprzez ograniczenie biurokracji i pomoc dla ludzi w tworzeniu przedsiębiorstw lub przeprowadzce do innego kraju. Jednak jej wdrożenie w regionie Bałtyku jest fragmentaryczne i chaotyczne. Strategia obejmuje działania zakładające bardziej skuteczne wykorzystanie dyrektywy, promocję handlu oraz dostarczanie więcej możliwości MŚP.

Aby pomóc przyszłym przedsiębiorcom, potrzebne jest udoskonalenie usług edukacyjnych. Dlatego też autorzy strategii proponują utworzenie „Ligi Bluszczowej” szkół wyższych i uniwersytetów. Takie rozwiązanie zapewniłoby wyższą jakość i zbliżyłoby wydziały z tego samego obszaru nauki, działające w różnych ośrodkach. Inicjatywy skupią się ponadto na zachęcaniu ludzi do korzystania z prawa do swobodnego przemieszczania się w regionie w celu zdobywania wiedzy lub nauczania.

UCZYNIENIE REGIONU DOSTĘPNYM I ATRAKCYJNYM

Wschód i Północ, które w coraz większym stopniu pełnią rolę bramy do Azji, są zbyt mocno izolowane od reszty Unii. Północną Finlandię, Szwecję i kraje bałtyckie cechuje najmniejsza dostępność w całej Europie. Ważnymi kwestiami są także dostawy energii i bezpieczeństwo energetyczne. Region posiada niewiele własnych zasobów i jest zależny od importu. Jednak istnieje zbyt mało odpowiednich powiązań, żeby zagwarantować bezpieczeństwo.

Chcąc się dostać z Warszawy do Tallina, najlepiej kupić bilet na samolot. 36-godzinna podróż pociągiem z pewnością nie jest atrakcyjną perspektywą dla osób mających mało czasu. Wraz z potrzebą promowania ekologicznych sposobów transportu kolej musi stać się równorzędną alternatywą. Dlatego też autorzy strategii sugerują realizację do 2013 roku celu Rail Baltica, zakładającego utworzenie połączenia kolejowego z Warszawy do Tallina o prędkości 120 km/godzinę.

Energia to temat kluczowy i niezbędny, jeśli region ma stać się atrakcyjnym miejscem do zamieszkania. Również w tym zakresie

strategia stara się wdrożyć istniejące rozwiązania w sposób praktyczny i bezpośredni. W dokumencie określono sposoby na uzupełnienie powiązań energetycznych pomiędzy krajami bałtyckimi i regionem poprzez wsparcie planu bałtyckich połączeń międzysieciowych i linii wysokiego napięcia łączącej Szwecję z Litwą. Wsparcie istnieje nie tylko na papierze: UE zainwestuje 500 milionów euro w infrastrukturę gazową i elektryczną regionu.

BEZPIECZEŃSTWO – NAJWAŻNIEJSZA KWESTIA

Ruch na morzu będzie się rozwijał, a gigantyczne tankowce wykorzystujące morze jako autostradę sprawiają, że ryzyko wypadków jest bardzo realne. W latach 2000–2007 ilość ładunków paliwa przewożonych po Bałtyku wzrosła ponad dwukrotnie do wartości 171 milionów ton. W trudnych, zimowych warunkach ryzyko jest podwyższone, a statki często nie są odpowiednio wyposażone na wypadek oblodzenia. Bezpieczeństwu regionu zagraża także przestępczość zorganizowana. Z uwagi na położenie problem przestępczości na Bałtyku pogłębiają różnice gospodarcze i społeczne.

Z racji długich granic zewnętrznych region potrzebuje spójnych, transgranicznych rozwiązań w celu wyeliminowania handlu ludźmi oraz przemytu narkotyków i broni. Przydatne byłoby stworzenie systemu wymiany informacji dla straży granicznych, obejmującego współpracę w zakresie egzekwowania prawa morskiego. Autorzy planu działania ujętego w strategii proponują sposoby na koordynację walki z przestępczością poprzez zintegrowanie istniejących organizacji i promowanie współpracy między nimi. Wspólne działania obejmowałyby: egzekwowanie prawa, mobilne patrole wywiadowcze, zespoły dochodzeniowe, zespoły wywiadowcze, wspólne użytkowanie sprzętu przez służby oraz szerszą współpracę w dziedzinie rozwoju, zakupu, wdrożenia i wykorzystania technologii.

Aby ograniczyć ryzyko morskie, plan działania zakłada między innymi utworzenie zintegrowanej sieci systemów sprawozdawczości i nadzoru obejmującej wszystkie działania na morzu, w tym bezpieczeństwo, ochronę środowiska morskiego, kontrolę rybołówstwa, służby celne, kontrolę granic i egzekwowanie przepisów.

Dlaczego Morze Bałtyckie jest tak wyjątkowe?

Ekosystem morza jest unikalny – północna część, przez niemal pół roku skuta lodem, jest praktycznie słodkowodna. W miejscu, w którym Morze Północne styka się z Bałtykiem, w Cieśninach Duńskich, woda jest słona. Ten silny kontrast powoduje powstanie wyjątkowego ekosystemu, w którym gatunki muszą się umieć dostosować do poziomu zasolenia, co sprawia, że tylko niektóre z nich są w stanie przeżyć. Ze względu na tę delikatną równowagę ekosystem jest szczególnie narażony na zmiany, czy to pod względem składu fizycznego lub chemicznego czy pod względem sieci troficznej.

Zlewisko Bałtyku, z którego wody spływają do morza, jest mniej więcej czterokrotnie większe niż powierzchnia samego morza. Około 20% zlewiska to tereny uprawne i pastwiska. Inne obszary

są gęsto zaludnione, zatem spływ nawozów i ścieki to kluczowe czynniki powodujące powstawanie wykwitów alg.

Kraje sąsiadujące z morzem od zawsze były dla siebie partnerami handlowymi. Wikingowie zbudowali tu we wczesnym Średniowieczu swoje kupieckie imperium, jako że region był bogaty w futra, bursztyn, drewno i mołę drzewną. Pomiedzy XIII a XVII wiekiem Hanza opanowała Bałtyk i stała się największą siłą gospodarczą w Europie Północnej, wykorzystując morze do wytyczania szlaków handlowych.

To wspólne dziedzictwo, obejmujące tysiąc lat historii, stanowi podstawę, na której można budować strategię zapewniającą Bałtykowi sukces oraz przyszłość równie pomyślną i dynamiczną jak przeszłość.

❖ **Łącza Komisji Europejskiej:**

Strategia UE dla regionu Morza Bałtyckiego

http://ec.europa.eu/regional_policy/cooperation/baltic/index_en.htm

Europejska polityka spójności w państwach leżących nad Morzem Bałtyckim

http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/info_pl.htm

Inicjatywa „Wymiar Północny”

http://ec.europa.eu/external_relations/north_dim/index_en.htm

Europejski Instrument Partnerstwa i Sąsiedztwa (ENPI) na rzecz współpracy transgranicznej z Rosją

http://ec.europa.eu/europeaid/where/neighbourhood/index_en.htm

❖ **Inne przydatne łącza:**

Partnerzy w regionie Morza Bałtyckiego

http://ec.europa.eu/regional_policy/cooperation/baltic/pdf/websites.pdf

❖ **Łącza do projektów/organizacji wymienionych w niniejszym wydaniu:**

HELCOM

<http://www.helcom.fi/>

JOSEFIN

<http://www.josefin-org.eu/>

COHIBA

http://meeting.helcom.fi/c/document_library/get_file?folderId=89317&name=D LFE-33722.pdf

http://www.helcom.fi/projects/on_going/en_GB/cohiba/

❖ **Łącza do kluczowych stron internetowych kolejnego wydania:**

Zmiany klimatyczne

http://ec.europa.eu/environment/climat/home_en.htm

Zdjęcia

Okładka, p. 2, p. 4, p. 5, p. 6, p. 8 – Jaakko Mannio
P. 6 – Metsähallitus

Komisja Europejska, Dyrekcja Generalna ds. Polityki Regionalnej
Jednostka B1 – Informacja i Komunikacja
Raphaël Goulet
Avenue de Tervuren 41, B-1040 Bruksela
Faks (32-2) 29-66003
E-mail: regio-info@ec.europa.eu
Internet: http://ec.europa.eu/regional_policy/index_en.htm

© Wspólnoty Europejskie, 2009
Powielanie dozwolone pod warunkiem podania źródła.

Wydrukowano w Belgii